

Poliittinen näkökulma tulonmuodostukseen ja ”yhteiseen”

Author : eetu

Silvia Federici: Revolution at Point Zero. Housework, Reproduction and Feminist Struggle, PM Press, 2012.

Silvia Federicin edellinen kirja *Caliban and the Witch* (2004) kuuluu epäilemättä merkittävimpiin koskaan kirjoitettuihin kapitalismia ja sitä vastaan käytyjä kamppailuja käsitteleviin kirjoihin. Siinä Federici osoittaa sekä täsmällisen, marxilaisen feminismin perinteestä tulevan

käsitteellisen analyysin että laajamittaisen historiallisen aineiston avulla, että kapitalismi ei koskaan ole perustunut pelkkään ”muodollisesti vapaaseen” palkkatyöhön, eikä sitä ole koskaan hallinnut tendenssi kaikkien työläisten aseman yhtenäistämiseen. Kapitalismin kehitys on aina johtanut erojen ja hierarkioiden tuottamiseen työvoiman sisälle. Siksi orjuus ja rasismi, naisten alistaminen ja heteroseksuaalinen hegemonia eivät moderneissa kapitalistisissa yhteiskunnissa ole jäänteitä jostakin vanhasta, arkaaisesta yhteiskuntamuodosta. Niitä voidaan ymmärtää ainoastaan, mikäli niitä tarkastellaan poliittisesti, siis vastauksina pääoman ylivaltaa vastaan hyökänneisiin työläisten kamppailuihin. Eikä kapitalismia vastaan voida tehokkaasti kamppailla ottamatta huomioon näitä ”mikrotason” valtasuhteita, joiden vuoksi esimerkiksi abstrakti vasemmistolainen vaatimus ”luokka-aseman tiedostamisesta” ja ”yhteisestä rintamasta” on täysin voimaton.

Calibanissa ja noidassa Federici osoittaa, että varhaisen uuden ajan noitavainot olivat vastaus talonpoikaisnaisten käymiin kamppailuihin syntymässä olevaa kapitalistista työn ja uusintamisen organisointia vastaan. Ne olivat yksi osa pitkässä ja edelleen jatkuvassa alkuperäisen kasautumisen prosessissa, joka ei Federicille ole ainoastaan esihistoriallinen, kapitalismin syntyyn liittyvä vaan kaikissa kapitalismin vaiheissa väistämättä jatkuva prosessi. Alkuperäinen kasautuminen merkitsee tuottajien irrottamista tuotantovälineistä, ja siten työvoiman tuottamista pääomalle alistettuna työvoimana. Samalla tuotetaan hierarkisia eroja työvoiman sisälle, kuten jako tuottavaan ja ei-tuottavaan (uusintavaan työhön). Uusintava työ nimenomaan naisten harteille sysättyinä palkattomana kotityönä on aivan yhtä lailla kapitalistinen ”keksintö” kuin moderni tehdastyö.

Nyt julkaistussa kokoelmassa *Revolution at Point Zero* Federici on kerännyt yhteen joukon lyhyempiä poliittisia kirjoituksiaan 1970-luvulta lähtien. Niissä hän tarkastelee nykykapitalismille keskeisiä ristiriitoja ja kamppailuja samasta poliittisesta perspektiivistä. Kirjoitukset liittyvät keskeisesti niihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, joiden toimintaan Federici on kulloinkin osallistunut: 1970-luvulla ”palkkaa kotityöstä” vaatineeseen liikkeeseen, 1980–90-luvuilla (jolloin Federici opetti Nigeriassa) Maailmanpankin ja IMF:n rakennesopeuttamisohjelmia vastaan käytyihin kamppailuihin, ja myöhemmin ns. globalisaatiokriittiseen liikkeeseen sekä Occupy-liikkeeseen. Kuten muillekin marxilaisen feminismin keskeisille teksteille (kuten Selma Jamesin ja Mariarosa Dalla Costan kirjoituksille) Federicin teksteille on ominaista hyvin poikkeuksellinen teoreettinen kirkkaus, joka johtunee henkilökohtaisen konkreettisen analyysin yhdistämisestä pyrkimykseen luoda poliittista liikettä, ilman akateemisten keskustelujen painolastia. Federicin kirjoitukset ovat ”selkeitä” ilman että ne olisivat typerällä journalistisella tavalla ”itsestään selviä”: ne eivät siis vastaa annettuihin, ”julkisen keskustelun” määrittämiin kysymyksiin vaan ennen kaikkea asettavat kysymyksiä uudelleen.

Wages for Housework -liikkeen ja muiden vastaavien liikkeiden kamppailut 1960-luvulta alkaen nostivat esiin sen, että keskeiset pääoman ylivaltaa vastaiset taistelut eivät silloinkaan tapahtuneet pelkästään eivätkä edes ennen kaikkea tehtaiden tai työpaikkojen sisällä. Teollisen kapitalismin ja sille ominaisen yhteiskunnallisen järjestyksen kriisiin eivät nimittäin johtaneet pelkästään Detroitin, Mirafiorin ja Billancourtin autotehtaiden työläisten, vaan yhtä lailla heteronormatiivisen ydinperheen tai koloniaalisen kansainvälisen työnjaon vastaiset kamppailut ulkona teollisen kapitalismin ”keskuksista”. Edelleen erilaiset sosialistit ja marxilaiset väittävät kuitenkin kivenkovaa, että todelliset kamppailut käydään työpaikalla, palkasta ja työehdoista;

että ainoastaan palkkatyö on kapitalismissa arvoa tuottavaa työtä, arvolaki selittää kapitalismin toiminnan aina ja kaikkialla jne., jne. Federici ja muut WfH-liikkeen piiristä tulevat kirjoittajat kuten Selma James, Mariarosa dalla Costa ja Leopoldina Fortunati sekä myöhemmät patriarkaatin ja kapitalismin suhteen tutkijat kuten Maria Mies ja Ariel Salleh ovat kuitenkin osoittaneet tämän näkemyksen vääräksi. Kyseinen näkemys ei anna oikeaa kuvausta lisäarvon tuotannon materiaalisesta perustasta eikä niistä keskeisistä muodoista, joilla työvoima on käynyt kamppailuja pääoman ylivaltaa vastaan. Tässä feministit ovat kohdanneet Marxin oman ajattelun rajat, mutta ne ylittässään kyenneet nimenomaan jatkamaan Marxin työtä yli niiden rajoitusten, jotka olivat seurausta siitä historiallisesta tilanteesta, jossa Marx kirjoitti.

Heidän mukaansa Marx ei onnistunut näkemään palkattoman työn tai orjatyön merkitystä kapitalismissa, koska hän omaksui porvarillisen (pääoman) näkökulman siitä, mikä kapitalismissa on tuottavaa työtä. Vaikka Marx oivalsi, että lisäarvon tuotanto hänen aikansa teollisessa kapitalismissa perustui työvoiman tuottaman arvon ja työvoimaan sisältyvän tai työvoiman tuottamiseen vaaditun arvon väliseen eroon, hän ei ryhtynyt tarkastelemaan itse työvoiman tuottamista tai uusintamista muuten kuin sen fyysisten edellytysten mekaanisen tuottamisen (ruuan ja vaatteiden jne. tuotanto) mielessä. Marxin aikana ydinperhettä tai naisten kotityötä sanan varsinaisessa mielessä ei toki vielä ollut olemassa, sillä naiset olivat tehdastyössä ja vasta työväenluokan kamppailuiden myötä, siirryttäessä absoluuttisen lisäarvon tuotannosta suhteellisen lisäarvon tuotantoon, syntyy uusintava työ sanan myöhemmässä merkityksessä. Juuri suhteellisen lisäarvon tuotannossa naisten palkaton kotityö toimii välttämättömänä edellytyksenä sille, että tehdastyöläisen työvoima voidaan uusintaa vähemmällä kuin hänen työnsä tuottamalla arvolla.

Koska Marx tunnetuimmissa kirjoituksissaan, kuten *Pääoman* ensimmäisissä luvuissa sivuutti palkattoman uusintamistyön ja toisaalta myös ei-vapaan työn eri muodot, on marxismi Federicin mukaan kärsinyt perusteettomasta edistysuskosta. Kapitalismin kehityksen on väitetty johtavan vapaan palkkatyön universaaliin leviämiseen. Työväenliikkeen ”enemmistö” eli valkoiset miehet ovat leimanneet ”vähemmistöjen” kamppailut toissijaisiksi ja lähinnä kehottaneet naisia ja maaseudun pienviljelijöitä ”menemään töihin”, jotta pääsisivät mukaan ”oikeisiin” kamppailuihin. Työväenliikkeen poliittista strategiaa on leimannut käsitys, jonka mukaan kapitalismilla on ”keskus”, jokin tietty tuotannon sektori, jonka työläisillä on ”etujoukon” asema pääoman vastaisissa kamppailuissa. Tämä näkemys leimasi myös 1960–70-lukujen operaismia, jota Federicin ja WfH-liikkeen toiminta oli lähellä ja jolta se omaksui näkemyksen työväenluokan kamppailuiden autonomiasta sekä merkityksestä kapitalismin kehitystä eteenpäin vievänä voimana. Federicin mukaan se näkyy myös operaistien (ennen kaikkea Hardtin ja Negrin) myöhemmissä teorioissa ”immateriaalisen” tai ”kognitiivisen” työn keskeisyydestä nykykapitalismissa. Epäilemättä erityisesti Negrin kirjoituksissa usein näkyväkin vanha operaistinen teoria ”kapitalismin ytimeistä”. Tässä kohtaa Federicin kritiikki vaikuttaa kuitenkin lähinnä akateemiselta, sillä Hardtin ja Negrin pyrkimyksenä ei koskaan ole niinkään ollut väittää luovansa kaikenkattavaa kuvausta nykykapitalismista vaan analysoida sitä niiden kamppailujen näkökulmasta, joita he ovat itse olleet organisoimassa.

Uusissa kapitalismin analyyseissä 1960-luvun lopulta lähtien korostettiin, että kapitalismi ei ole suljettu totaliteetti, se ei palaudu pelkästään yhdelle suoraviivaiselle vallan akselille (työläiset vastaan kapitalistit) vaan se on moninaisten keskenään risteävien valtasuhteiden avoin kenttä.

Koska kapitalismilla ei ole "keskusta", myöskään sen sisällä käytävillä kamppailuilla ei ole mitään etuoikeutettua "paikkaa". Federici korostaa, että yritykset organisoida nykykapitalismin työvoimaa sellaisten kategorioiden kuin "immateriaalinen" tai "kognitiivinen työ" kautta ovat epäonnistuneet juuri siksi, että niissä oletetaan tietyn tuotannon (ja siten työvoiman) alan olevan kapitalismissa erityisen keskeinen vain siksi, että se *näyttää tuottavan* eniten mitattavissa olevaa arvoa. Tietenkin näissä käsitteissä oleellista on ollut korostaa palkkatyön ulkopuolisen ja maksamattoman työn tuottavuutta, mutta Federicin mukaan ne *eivät ole irrottautuneet tarpeeksi palkkatyön perspektiivistä* (eli pääoman näkökulmasta).

Juuri naisten kieltäytyminen palkattomasta uusintamistyöstä olikin hänen mukaansa kenties keskeisin, mutta nykyisissä analyysissä usein unohdettu syy fordismin kriisille. Niin sanottu työn feminisoituminen tai naisten läsnäolo työmarkkinoilla johtuu ennen kaikkea siitä, että naiset ovat toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä laajamittaisesti kieltäytyneet palkattomasta työstä kotona. Kamppailussa ei kuitenkaan koskaan ollut kyse vaatimuksesta päästä palkkatöihin, siis saada tulla riistetyksi, vaan päinvastoin ainoastaan rahan saamisesta, jotta voitaisiin saavuttaa itsenäisyyttä suhteessa patriarkaaliseen ydinperheeseen. Feministiselle liikkeelle oli keskeistä, että myös kotityöstä oli vaadittava palkkaa, jotta voitaisiin tuoda näkyviin sen ratkaiseva merkitys kapitalismissa työvoiman, kaikkein keskeisimmän tavaran tuottajana. Federicin huomiot "kotityöpalkasta" avaavatkin nähdäkseni olennaisen näkökulman myös keskusteluun perustulosta:

"Many times the difficulties and ambiguities that women express in discussing wages for housework stem from the fact that they reduce wages for housework to a thing, a lump of money, instead of viewing it as a political perspective. The difference between these standpoints is enormous. To view wages for housework as a thing rather than a perspective is to detach the end result of our struggle from the struggle itself and to miss its significance in demystifying and subverting the role to which women have been confined in capitalist society."

Federici kiistää liberaalit ja sosialistiset tulkinnat, joiden mukaan sukupuolittuneen työnjaon olisivat murtaneet naisten kamppailut "pääsystä töihin". Päinvastoin ensimmäisiä merkkejä "kotityöstä kieltäytymisestä" olivat amerikkalaisten "welfare mothers" kamppailut. Kotona lapsia hoitavat (mustat) naiset kieltäytyivät tulemasta kohdelluiksi sosiaalipummeina ja vaativat, että heille maksetaan palkkaa työstään työvoiman tuottajina.

Federici myös korostaa, että esimerkiksi "affektiivinen työ" on harhaanjohtava käsite siinä mielessä, että se peittää näkyvistä erilaisiin työn muotoihin liittyvät mikrovallan suhteet. Nämä mikrovallan suhteet ovat työvoiman poliittisten strategioiden kannalta täysin olennaisia, koska Federicin mukaan "kapitalistisissa yhteiskunnissa työn arvon näyttää määräävän siitä kieltäytyminen". Mikrovallan suhteet taas luovat työmarkkinoille eroja, joiden vuoksi työstä kieltäytymisen mahdollisuudet vaihtelevat. Esimerkiksi vanhuksia hoitavan siirtolaisnaisten työstä kieltäytymisen mahdollisuudet ovat aivan toisenlaisia kuin henkilöstöjohtajan, jonka työtä epäilemättä myös voidaan pitää jonkinlaisena "hoivan" muotona. Federicin kritiikki "affektiivisen työn" käsitettä kohtaan herättää kuitenkin kysymyksen. Mikä sitten olisi se poliittinen käsite tai strategia, jonka kautta pyritään luomaan yhteisen kamppailun mahdollisuuksia eri työvoiman

sektorien välille? Eikö loputon erojen korostaminen ainoastaan hajota työvoimaa ja sen kamppailuja?

Federici ei muotoile vastaustaan eksplisiittisesti, mutta täysin epäilemättä suunta on tämä: yhteinen on jotain, joka on luotava, rakennettava, sitä ei synny itsestään kapitalistisesta työnjaosta vaan sen voi synnyttää ainoastaan työväen itsenäinen organisaatio. On luotava sellaisia "yhteisen" infrastruktuureja ja instituutioita, jotka lisäävät kaikkien työntekijöiden työstä kieltäytymisen mahdollisuuksia. Suhteessa kaikkialla vellovaan keskusteluun "commonseista" Federici huomauttaakin, että poliittisesti olennaisilta "yhteisresursseilta" näyttävät hänestä vain sellaiset, jotka tekevät mahdolliseksi työvoiman itsenäisen uusintamisen ja siten lisäävät työstä kieltäytymisen mahdollisuuksia. Peer to peer -production tietoverkoissa ei riitä, sillä se tarjoaa ainoastaan ilmaisia informaatioinfrastruktuureja pääomalle, mutta ei vielä johda työvoiman uusintamisen välineiden haltuunottoon.

Federici kyseenalaistaa poliittisesta perspektiivistään myös väitteet tuotannon ja uusintamisen välisen eron katoamisesta. Hänen mukaansa tuottava ja uusintava työ eivät ole sama asia, koska työvoima ei omista oman uusintamisensa välineitä, vaikka se yhä useammin omistaisi työvälineensä. Kyse on oleellisesti vallankumouksellisen strategian luomisesta: Federicin mukaan itsenäisen uusintamisen mahdolliseksi tekevät "yhteisresurssit" eivät synny kapitalismin "keskuksesta" tai "tuottavimpien prosessien sisältä" vaan ne luodaan naisten, siirtolaisten ja kaikkien prekaarien kamppailuissa itsenäisestä elämästä.

Yksi osa *Revolution at Ground Zerosta* käsittelee kolmannen maailman naisten käymiä kamppailuja omavaraisen maanviljelyksen puolesta. Aivan samalla tavoin kuin "kotityöpalkan" kohdalla, Federici asettuu niitä paternalistisia ja työkeskeisiä horisijoita vastaan, jotka väittävät "omavaraisviljelyn" alentavan työvoiman hintaa, koska se tekee mahdolliseksi siirtää osa työvoiman uusintamiskustannuksista rahatalouden ulkopuolelle. Mahdollisuus viljellä itse maata toimii päinvastoin jatkuvasti "perustulona" tai "yhteisresurssina", joka antaa työntekijöille itsenäisyyttä suhteessa kapitalistisiin työmarkkinoihin, ja siksi pienviljelijöiden maaomaisuuden puolustaminen on Federicin mukaan keskeinen tapa kamppailla pääoman yhteiskunnallista ylivaltaa vastaan. Kun globaali pääoma pyrkii kaikkialla ryöstämään näitä omavaraisia viljelysmaita esimerkiksi pahamaineisten Maailmanpankin ja IMF:n rakennesopeutusohjelmien avulla, kyse ei ole pelkästään maan ottamisesta "tuottavampaan", kapitalistiseen käyttöön vaan myös "alkuperäisestä kasautumisesta", siis työvoiman itsenäisten uusintamismahdollisuuksien tuhoamisesta.

Läpi koko kapitalismin historian työläisten kyky tehdä vastarintaa on Federicin mukaan syntynyt ensi sijassa muualla kuin "työpaikoilla": kodeissa, työväentaloilla, kouluissa ja niin edelleen. Toisen maailmansodan jälkeisessä Italiassa naisten pyrkimys itsenäisyyteen ja halu kieltäytyä palkattomasta kotityöstä sai heidät "investoimaan" lapsiinsa ja lasten koulutukseen, jotta he eivät joutuisi elämään samalla tavalla kuin vanhempansa. Yleisen koulutustason kasvu taas johti valtavaan tehdastyöstä kieltäytymisen liikkeeseen, kun nuoret eivät enää halunneetkaan alistua mekaaniseen paskaduuniin metalli- tai kemianteollisuudessa. Siksi nykyään jälleen henkiin heränneen liberaalin feminismin ideaali "vapaudesta palkkatyön kautta" vaikuttaa Federicistä erityisen kummalliselta. Esimerkiksi perustulon kritisointi siitä näkökulmasta, että se saattaisi johtaa naisten jäämiseen kotiin, toistaa samoja paternalistisia argumentteja, joita

liberaalit uranaiset jo 1970-luvulla esittivät "kotityöpalkkaa vastaan". Niiden suhteen Federici jo tuolloin tiukasti huomautti:

"In this sense wages for housework will be much more educational than trying to prove that we can work as well as them, that we can do the same jobs. We leave this worthwhile effort to the "career woman", the woman who escapes from her oppression not through the power of unity and struggle, but through the power of the master, the power to oppress – usually other women."

Yksilöllisen uran luomisen sijaan tarvitaan siis kamppailuja yhteisten uusintamisen rakenteiden ja niitä tukevan "yhteistulon" puolesta. Federici huomauttaa myös, että näitä on turha odottaa syntyvän ilman kamppailuja, sillä jos jotain, 1960-luvun opiskelijakapinat opettivat globaalille pääomalle, että investoinnit työläisten koulutukseen ja itsenäisyyteen ovat riskialttiita, koska ne saattavat johtaa kieltäytymiseen pääomalle alistetusta työstä. Siksi "Uutta New Dealia" ei näytä olevan näköpiirissä. Työvoiman elämää parantavia "uudistuksia" voidaan saavuttaa ainoastaan vallankumouksellisen, pääoman eduista täysin piittaamattoman kamppailun kautta.

—
Kuuntele Silvia Federicin luento "[From Commoning to Debt: Microcredit, Student Debt and the Disinvestment in Reproduction](#)" Goldsmiths' Collegessa.

Revalvaatio julkaisee ensi viikolla käännöksen Federicin [La Hiedra](#)-lehden numeron 4/2012 haastattelusta "Tuotantolinja alkaa keittiöstä, tiskialtaalta, ruumiistamme".